

XVII NOI RIFORMATORI DELLO STUDIO DI PADOVA.

Avendo veduto per la Fede di Revisione ed approvazione del P. F. Tomaso Maria Gennari Inquisitore nel Libro Intitolato *Disputationum Juris Variarum* Autore D. Thoma Carlevalio non v' esser cos' alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per attestato del Segretario nostro, niente contro Principi, e buoni costumi, concediamo licenza che possi esser stampato, osservando gli Ordini in materia di Stampe, e presentando le solite Copie alle Pubbliche Librerie di Venezia, e di Padova.

Dat. 29. Maggio 1726.

{ Carlo Ruzini Cav. Proc. Rif.
Andrea Soranzo Proc. Rif.

Agostino Gadaldini Segr.

245 TRACTATUS DE JUDICIS OFFICIO.

SECTIO PRIMA,

De Judiciis, jure naturali & divino licitis, ac in vita humana necessariis.

- Artic. I. Ante Societatis initia, quilibet privatus Index, omnesque homines egales erant.
- II. Cum paulatim in unum convenissent Familiae, Principes seu Patres eorum, Judges constituti fuere.
- III. Instituio supradicta comprobatur ex Historia utriusque Testamento.
- IV. Judiciorum necessitas alterius ex novo Testamento dicitur.
- V. Et ex propria cuiuslibet utilitate.
- VI. Contraria referuntur & diluvuntur Argumenta.
- VII. Primae libertatis ac qualitatis vestigia & reliquiae.

Riusquam essent instituta Imperia, quid bonum, quid malum ob naturae aequalitatem, propria quisque sententia extingebat. Quippe qui alium ejus rei arbitrum faciet, necesse est ut & ipsum agentem ejus arbitrii arbitrum statuat, primum scilicet recte judicaverit; aequalitas enim ratio, qua inter homines natura est, flagitat, ut, de meis actionibus qui judiciorum sunt, de ejusdem & ipsa arbitris; neque plus alii in me, quam mihi in alium licet. Sed & alterius judicium effectu erit defictum, dum imperium artipe in alium naturaliter aequalitatis ratio non permitat.

Præterea natura ei potius judicandi facultatem, qui de negotio possit rectius judicium ferre; is autem est, cui de eo quod queritur pleniori notitia habet, atque is idem de cuius re agitur: alterum enim alterius bonum vel periculum praesens non aequaliter, futurum non aequaliter videre, quotidiana experientia usque adeo testatur, ut nemo id, nisi omni ratione destitutus, dubitet. Nec, quod quis in ratiocinatione seu proprio judicio eret, jus dijudicandi minuit.

Alia enim ejus juris, alia recti est quæstio. Prior enim casu illud tantum queritur, utrum judicatio in jure sit judicantis, vel quod non sit alterius. Posteriori autem casu status questionis in eo versatur, utrum judicatio recte rationi conveniat, vel ei rectitudini, qua in ratione necessaria est, non contraria sit.

Natura autem humana cum prava ac imbecillitate non possit ex judicio naturali & jure recte uti, & in proximo rerum usu naturæ leges & aequalitatem servare, multæ familie in unum locum convenerunt, ac Judices constituerunt, his foliis data potestas aequalitatem bonum & malum; adempia ceteris, quam natura inducerat, libertate.

Sapiens enim passiones nostræ cum ratione pugnant, & in confusione fere semper superiores evadunt. Hujus rei causa est, nimia sui astigatio, judiciorum diversitas, appetitus plurium, maxime circa rem eadem, in rerum etiam copia, dum uterque eandem præ altera diligenter; vel inopia, dum tota omnibus vel partes aequales singulis non sufficerent: præcipue vero

Carlev. de Judicis. Tom. II.

Si de servandis pactis, & de exigendo aliquo inter aequales agatur; Et peccati impunitas, dum nemo in statu naturali existet, qui laicos vindicaret.

Natura autem docet, ut quantum quisque fecit malum, tantumdem patiatur. Ex hujus naturalis aequitatis sensu, Cain, patricidii sibi conscius dixerat, Genes. c. 4. v. 14. Qui invenier me, interficer me.

Unde patres familias cum primogenitis omnem regimini speciem administrabant, & tanquam aedium suarum Reges & Sacerdotes tum sacrum tum civilem rem obibant, ac judicabant: ipsi clavum domestici imperii tenentes benedicere, maledicere, domo & haeredicte eliminare, imo capite plectere poterant, ut pater ab exemplis Noachi adversus Chamum, Genes. 9. 25. Abraham adversus Agaram & Ilmaclen, Genes. 21. 14. Jacobi adversus Simonem & Levi, Genes. 49. 5. Iude aduersus Thamaram, Genes. 48. 28.

Tempore autem Mosis hoc jus penitus elatum est, verum ipse, & ab ejus morte Iosue quem fecerit iudicesset, hos Reges, populam Iudaicum iudicarent.

Jerem. autem 0.22. vers. 3. præcipit Dominus, quomodo judicia exercenda sint; ita enim loquitur: Hec dixit Dominus, facite judicium & iustitiam, & liberamini oppressum de manu calumniatoris: & adveniam & pupillum, & viduam nolite contristare, neque opprimatis inique: & sanguinem innocentem ne effundatis in loco isto. Si enim facientes feceritis verbum istud, ingredientur per portas domus hujus Reges sedentes de genere David super thronum ejus.

Verum nec ab Evangelii Lege judicia abhorrent; Apostolus Paulus cum ad ipsum Cæsarem provocavit, nonquid non agnovit supremam potestatem? Idem faciebat Apostolus Petrus, idem tot martyres, qui non exemerunt se seculari imperio; verum, eis iniuste ab illis pena exigerent, sanguine suo confirmarunt. Ipse Jesus Christus divinitatis participes, cum victimam sua peccata nostra coram Deo expiatus esset, audire, neque improbarit Pilati verba; an nescis quod habeam potestatem te cruci affigendi, & habeo potestatem te dimitti?

Præterea illud movere, si tollantur judicia, maximam inde securitatem seculorum licentiam, & quasi diuinium malorum; cum nunc quoque constitutis judiciis ægre reprimatur improbitas. In statu autem naturali, injuria sibi illata quæcumque est ultor. Hoc naturali jure defendens se Samson adversus Palestinos, insontem se testatur fore, si Palestinos, qui se malo affectarent, malo vicissim afficerent. Et post peractam ultionem eadem se testetur ratione, dicens, se ipsis fecisse, quod ipsis sibi fecerint priores. Unde sane, maxima temeritatem venit confusio.

Mens autem Christi non fuit, Matth. cap. 5. tam terum statum, qualis auditus nunquam fuerat, inducere. Ad ambitionem enim, gloriam, dominationem gens humana prouumperet, discordias, jurgias, pugnas, cædes excitat. Neque enim soleat immoderatus estimator existimationi sua & gloriae nisi per vim cedere. Nemo judicio vici se patitur, hoc est alterius se submitit, nisi per vim tenetur. Nemo tam demens, qui possessionibus suis eeder per vim non coactus: quis non defendet, etiam cum vita periculosa facti vero impunitas quidlibet molendi additæ audaciam;

Q. Quare

Quare mens Christi non fuit, confusione rerum venire, dum nemo de fortuna, vita, sedibus suis tatus, nisi alterius arbitrio. Deus omnis recte rationis author perenne esse genus humanum voluit, interitum certo sub confusione statu.

Pax autem optima rerum, quae homini novisse datum est.

Præterea iudicia in Republica Christiana non tolli probamus ex *Aktor. c. 24. vers. 3.* ubi Paulus ait ad summum Pontificem constitutum, ut iudicium ferret secundum legem Mosis. Et *cap. 25. vers. 2.* ubi Apostolus ita loquitur: Si injuria quenquam feci, & dignum aliquid morte commisi, non recuso mori. Si Christo suis est propositum omnime iudicia tollere, facturum id fuisse verbis quam maxime expressis ob rei magnitudinem & novitatem.

Quod autem Christiani capitalibus iudiciis non interfuerint illi temporibus, id mirum haud est, cum in nonnullis rebus leges Romanae diores erant, quod ex Silvaniano Senatus consulto satis videtur est. Asperis Romanorum legibus addi possunt, quae servum nisi tortum testimonium dicere vertant.

Operæ autem pretium est, ut inspiciamus verba Christi *Math. 5. Audivisti*, quia dictum est, oculum pro oculo, dentem pro dente, nec re, sed opificie injurioso: sed si quis te percusserit in dexteram, maxillam tuam, præbe ei & alteram: & qui voluerit tecum in iudicio contendere, & tunica tuam tollere, dimite ei & pallium: & qui te angariaverit mille passus, vade cum eo & alia duo.

Dicitur *simus* *Grotius lib. 1. de jure belli & pacis*, rectissime responderet, Christum hic non allegui Magistratum, sed eos qui impetruntur, nec de quavis agi in iuria, sed de tali qualis est alapa, quae est contumeliam levis, nec re, sed opinione, magna. Sic tunica etiam & pallium amissionem non maximi pretii bonorum significant. Non improbat Protor, inquit Ulpianus, *in l. item 8. s. 1. D. de alienat. judic. mutand. caus.* factum eius, qui tanti habuit re carere, ne propter eam sapientius litigaret. Hac enim cogitatione eius, qui lites exercitatur, non est vituperanda. Boni viri maximelites odio habent, & laudabile est votum item exercitatum: ac interest cujusque liibus & sumptibus non vexari, *L. minoribus 6. D. de minorib.*

Imo non tantum utile est interdum de jure suo remittere, sed & pecuniam date adversario, ne ad Judicem eatur, *l. 3. D. condit. causa data.* Cuilibet ergo consilium us bona fide, quod pronior sit ad compонendum, quam ad contendendum. Gallorum proverbium est, *il gagne assez, qui se met hors de procès; car tous ceux qui sont contraires de plaidier, se jettent dans une mer procedures.* & en un gōfre de rebours momentos, sine quibus vita sustentari nequit, si optimo jure nitamus, contendit iudicio licet. Aliud enim est tunica & pallium, aliud totum illud unde vivitur. Oculum pro oculo, dentem pro dente, dictum est Magistris *Denter. 19.* Nec id abrogat Christus, quemadmodum nec abrogavit: Non occides, non mœchaberis, quorum ante memini. Sed hæc omnia vindicat a pravis Iudicis interpretationibus.

Judei quippe hinc sibi ius faciebant ob minimas iurias, ac minima damna immortale odium gerendi. Præterea sciendum est, Judeos illo tempore sub potestate Romanorum fuisse redactos; si quid ab his grave patarentur, rebelliones coquabant, jactantes se Abrahami semen, peculiarem Dei populum, ac inimicorum se fedus illud & alii peccatis multis, & non agnoscendo Messiam praesentem iritum fecisse.

Dicit ergo Christus: Nec obſlitite iurioso, sed cædere in dexteram maxillam, alteram quoque obverte, qui angariabit te ad milliare unum, abi cum eo duos. Sensus est, si justo Dei T. O. M. iudicio homines potentes & maiores legibus, iuriis nos afficiant, ut patienter feramus & agnoscamus, hæc evenire nobis ob peccata nostra. Deumque per illos injitos homines, justissima ac sanctissima decretu sua exequi: Iram Domini portabo, quia peccavici, *Math. 7. vers. 9.* Sic David, *2. Samuel. 16.* Dimitte eum, ut maledicat, Dominus enim præcepit ei, ut maledicat David. Sic Jobus *cap. 1.* Dominus dedit, Dominus abstat: siue Domino placuit, ita factum est, sic nomen Domini benedictum.

Non autem præcipit Christus patientiam hominum iustorum, ubi possunt, punire, sed patientiam & æquum apimum in castigationibus Dei per iniquos potentes; nec

vetat Christus, ne plectantur sceleris, ubi possunt puniri.

Christus ipse in præfatione præceptorum suorum ait, non venisse se ad solvendam Legem, sed ad implendam, *Math. 5. vers. 17.* quod quem de ritualibus sensum habeat non obscurum est: implentur enim literamenta ad umbranitatem, cum perfecta rei species exhibetur: de legibus autem ad iudicium pertinentibus quomodo verum esse potest, si Christus adventu suo ea sustulit?

Porro contra iudicia adducunt illud Pauli, *1. Corinth. 6. vers. 6.* ubi Paulus iudicio experiri delictum vocat; ita enim habent verba: Jam quidem omnino delictum est in vobis, quod iudicia habetis inter vos, quare non magis injuriam accipitis? quare non magis fraudem patimini?

Verum enim vero non eo nomine Paulus gentium Doctor reprehendit Corinthios quod iudicio contendant, sed quod alter alterum iuria ac damnio afficiat, unde postmodum lites exurgant, ac ad iudicium pertrahantur. Non reprehendit ergo iustum medicinam, scilicet iudicia, sed lites ipsas, quemadmodum & damnat intemperantiam, qua mortorum causa est, non autem medicinam, aut remediam. Atque prolixius explicare volui.

Omnis itaque anima potestatis supereminenteribus subjecta sit, *Rom. 13.* nec tantum subjecta, sed preces fundat pro iis, ut tranquillam & quietam vitam degamus cum omni pietate ac sanctitate, *1. Timoth. 2. 1. 2.* Notum est, orationem personis universalem, & indefinitam nullas excipere, ut sacri ordinis viris venerabilibus effugii locus non sit.

Ipsa Christus ad Discipulos: Sedent super Cathedram Mosis Scribe, & Pharisæi: omnia que dixerint vobis servate, & facite. *Math. 23. 2.*

Abraham fidelium pater præcepturus dicitur familiæ sua, *Gen. 18. vers. 19.* Moses ipse Aaroni vice Dei constituitur, *Exod. 4. vers. 16.* Ioseph in populum patet, *Jos. 1. vers. 16. 17.* Omnia, quæ præcepit nobis, faciemus: & quoconque miseric, ibimus; sicut obedivimus in cunctis Mosis, ita obediemus & tibi; qui contradixit ori tuo, & non obediens cunctis sermonibus, quos præcepit ei, moriatur.'

Sic & iudicibus Israëli Deus præcepit, ut paucorem populum suum, *1. Chron. 17. vers. 6.* non excepto iis locis Levitarum vel Sacerdotum ordine.

Postea Reges Saul, David, Salomon foderatum Deo populum rexerunt. Idem diviso regno mansit imperium. Nec in populum Dei imperium Imperatoribus gentilibus defuit, modo subiectio vel ex consenso libero vel coacto esset, *Jerem. cap. 27. vers. 8.* Darii imperium Daniel Propheta agnovit, *Dan. 6.*

Paulus cum Anania & Tertullo contestatur: postulatus a Judæis stans pro tribunali Festis Presidis, unicam ex personæ privilegio exceptionem objiciens: Hic, inquit, iudicari me oportet; deinde ad Cæsarem etiam gentilem provocat, *Aktor. c. 25. vers. 10.* Quis enim puniendi facultatem negabit ei, apud quem omnis refidet iudicatio?

Moses civilis Magistratus ac Doctor populi Aarone Episcopum de auro viuto & de violata religione, vehementer & graviter castigavit. Salomon depositus Abiatharum Episcopum, & in locum eius Sadocum surrogavit. Salomonis exemplum secuti sunt Imperatores Christiani, qui ipsos summos Pontifices saepe iudicarunt, & depuserunt. Fortun omnia historice recensere longum nimis, unum Justiniangum, *Sylverium* in exilium mittentem indicasse sufficiat.

Rectissime Augustinus Donatistis removentibus Imperatores a causa Ecclesiasticis, hac verba Apostoli objicit: Omnis anima potestatis supereminenteris subdita sit; & subiungit: Dele ista, si potestis, aut ista, sicut facitis: si non potestis delere, contempnere.

Verum revertar unde progressus sum. Supra diximus ante imperia instituta iudicium exercendi potestatem penes unumquemque fuisse. Vir enim bonus a natura Magistratus designatus, & quidem perpetuus erat, cum natura lex ei principatum deferat, qui agit justa: sic sapiens non quæcumque fuisse.

Mente qui prudente pollet, is Magistratum gerit.

Verum cum facti inquisitio saepe magnam diligentiam, & iudicium, prudentiam & æquitatem flagitet, nequum quique de se omnium præsumeret, alii non cedentibus rixa orientur, eo homines societatem invenient, ac optimos, prudentissimosque iudices constituerunt, quis Manet autem verus naturalis libertas, primum ius in locis

¶ *Advocatorum dignitates, privilegia & officia.*
XXXIX. *An ob res minimas iudicis officium implorandum? Et in litium execrationem ultraiora bene multa.*

V Idimus haec tenus iudicia iuste naturali, ac divino non tantum esse licita, verum etiam in vita humana ea esse necessaria, ita ut nulla Res publica iis carere possit. Videndum nunc erit de ipso iudice. Sunt certe, qui non habent, sunt, qui merentur. Illis portum existimationis subite facile est, quod qui minus in disciplinis exercitati sunt, ipsos eo delatos esse, plenis buccis ebuccant. Hisce difficilis ad Fama templum est navigatio, quod adverso flumine & aura malevolorum atque invidorum eo omni nisu contendat. Ut vel illuc satis sit, quem etudunt videri, hic omnibus virtibus sit intendendum, ut quipiam sententia re ipsa præstet; ut etiam aliqui docti malum haberi quam esse. Perspicuum enim nonnullorum gratia, sed ad honores elevatos esse, ad quos suo merito elevari non poterant, & alios odio quorundam prægravatos derruerunt.

Romani autem prudentissimi mortales Magistratus & iudiciale dignitatem Jureconsultis pre aliis semper mandarunt, ut legum executio iurius bene gnaris committeretur. Rectissime Terentius: Quid cum illis agas, qui neque ius, neque bonum, atque æquum sciunt: Melius, peius, profic, obstat, nil vident, nisi quod lubet. Nec quisquam inficias ibi, nisi qui cum immanissimo Caligula iudicia velit corrumpti, & contendere; Jurisprudentia, eisque usus ut aboleantur.

Pellitur e medio sapientia, vi geritur res.

Judicis officium est iudicare & inter litigantes causam decidere; ad quod necesse est, ut prius causam cognoscatur, cognitam tum denum ditimat: quod enim ignorat, dirimere non potest; quomodo autem ille causam recte cognoscet, nisi prius legum & consuetudinem peritus, juxta quas Leges & consuetudines causam dirimere debet.

Quod Medicorum est,
Promittunt Medicis, tractant fabrilia fabri.

Ita & iudex, cuius officium est jus dicere, jurisprudens & expertus esse debet, ne iure merito illi obiciatur illud vulgare,

Afinis ad lyram.

Jurisperitos rebus Romanis presulles Romanis Scriptores tradunt. Appius Claudius Consul juris & eloquentie fuit consultissimus: Tiburtius Corruccanus Consul, qui Romæ primus publice jus civile professus est: P. Sempronius Consul, cognomine *soops*; Publ. Attilius: Scipio Nasica Consul, Jurisperitus, & a Senatu vir optimus appellatus: M. Cato Censor Jurisperitus. P. Mut. Scavola Consul & Pontifex Maximus, qui decem libris jus civile fundavit: M. Manlius Consul Jureconsultus: P. Rutilius Rufus Consul, vir doctus & Gracis litteris eruditus: L. Licinius Crassus Consul, eloquentia & juris peritus: Q. M. Titius Scavola Consul Jurisperitorum eloquentissimus: Serv. Sulpitius Consul Jureconsultus: Atteius Capito Consul & iuris publici privatique peritus.

Turpe est Doctori, cum culpa redarguit ipsum.

Ipse Deuter Optimus Maximus graviter præcepit, ut initio inaugurations Regum, liber Deuteronomii, qui continet leges a Deo populo suo prescriptas, Regibus in manus tradiceretur, ut ea cognolcerent, & secundum eam praescriptum vitam suam instituerent, populumque sibi commisum regerent & gubernarent. Sic enim Deus inquit *Denter. 17.*

Cum infidebit Rex solio regni sui, describet sibi exemplum hujus legis ex libro, qui erit in manibus Leviticorum Sacerdotum. Eritque penes eum, & leget in eo omnibus diebus vita sua, ut discat timere Jehovam Deum suum, observare omnia verba hujus legis & statuta ista, faciendo ea. Cujus rei exemplum habemus illustrissimum in Salomonem, qui divina sapientia prædictus in iure redendo fuit felix.

Judex siquidem iudicare debet juxta Legum consuetudines praescriptas, & locorum consuetudines.

Non enim ipsi permisum est, quo velit modo iudicare, cum Legum minister sit, non sit arbiter, §. I. *Inſt. de ofſic. iud. l. 13. C. de ſententi. interlocut. autb. iubemus C. de iudic. Nov. 128. cap. I. ubi iubemus. Judices legibus cogitam edere ſententiam. Sed & ſummi viri Plato & Aristoteles tradiderunt, Judicem Legibus alligatum esse oportere. Quod præceptum ad omnes iudices ex aequo pertinet, si: Magistratum gerant, five aliter iudicent; audiendi ergo*

Carlo. de Iudicis. Tom. 44.